

ФИНАНСОВО СТИМУЛИРАНЕ ЗА ИНОВАТИВНИ ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ

Муса Мустафа Сръкьов

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: ati_m79@abv.bg

Резюме: В българската образователна система съществуват демократични традиции, свързани със съучастието в управлението на предучилищното и училищното образование. Съвременното българско общество е поставено пред динамични промени, образователната ни система трябва да отговори на предизвикателствата, свързани с образованието на младите хора, за да могат да се адаптират към пазарната среда и конкурентоспособност. „Образованието е в основата на иновациите, които движат икономиката на знанието, затова е ключово за младежите както да придобият знания, така и да развият в себе си основните умения като критично мислене, креативност и умения за вземане на решения.“ (Институт за международно сътрудничество, 5, 2016). Основното внимание ще бъде насочено към управлението на средствата „Фонд финансово стимулиране на ученици“, което е **предмет на настоящата разработката.**

Обект на изследването са начинът и средствата за финансовото стимулиране на учениците с иновативни постижения, събрани от работодателите (бизнеса) на местно ниво и разпределянето на средствата по ефективен и справедлив начин.

Целта на статията е да изтъкне същността на **обществените съвети** като колективен орган за граждански контрол в управление на училището, разпределянето на финансов ресурс за стимулиране на изявени ученици в иновативни постижения. Ползвани са класическите аналитични методи – индукция, дедукция, критичен анализ и синтез.

Ключови думи: обществен съвет, финансов ресурс.

JEL: E62, F34, H63.

FINANCIAL INCENTIVES FOR INNOVATIVE STUDENTS’ ACHIEVEMENTS

Musa Mustafa Srakyov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: ati_m79@abv.bg

Abstract: Democratic traditions, related to the joint management of preschool and school education, exist in Bulgarian educational system. Modern Bulgarian society is facing dynamic changes, our educational system must meet the challenges of educating young people to be able to adapt to the market environment and competitiveness. "Education is at the heart of the innovations that drive the knowledge economy and is the key for young people to both acquire knowledge and develop basic skills such as critical thinking, creativity and decision-making skills." (5, 2016, Institute for International Cooperation Publishing). The main attention will be focused on the management of "Student Financial Incentive Fund", **which is the subject of this study.**

The research object are the funds raised from the employers at the local level, for financial stimulation of the students with innovative achievements, and the allocation of the funds in an efficient and equitable manner.

The purpose of the article is to emphasize the essence of public councils as a collective body for civic control in school management and the allocation of financial resources to stimulate outstanding students in innovative achievements. The classical analytical methods have been used, namely: induction, deduction, critical analysis and synthesis.

Key words: public council, financial resource.

JEL: E62, F34, H63.

1. Обща постановка на финансирането на училищното образование

Финансите са сфера от икономическото познание, която интегрира теоретични знания и емпирични свидетелства за общественото развитие през призмата на парите в техния национален и международен аспект. Финансите като теория и практика имат свое специфично проявление в образованието като част от публичното стопанство на държавата. Публичните финанси са система за осигуряване и финансиране на публични блага, преразпределение и трансфериране на доходи и акумулиране на ресурси от бюджетните организации, чрез приходи, помощи и дарения, реализация на финансови активи и поемане на дълг. (Закон за публичните финанси, чл. 4).

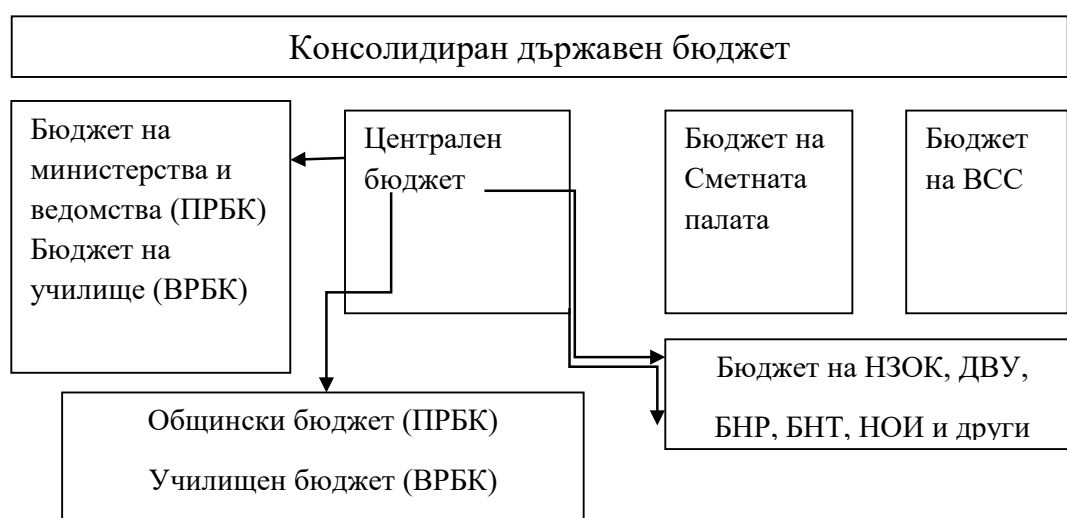
Дейностите в системата на предучилищното и училищното образование се финансират със средства от държавния бюджет, бюджетите на общините, европейски фондове и програми и други източници. Държавният бюджет е неизбежен акт за всяка правова държава. Той отразява както състоянието, така и движението на осъществяваните от държавата власт приходи и разходи за определен период, обикновено една година. Във връзка с това може да се каже, че бюджетът е базово понятие на финансите, даващо възможност на държавата, фирмите и домакинствата да планират, формират и използват съвкупността от своите доходи, получени в резултат на участието им в производството или в други обществени дейности. Държавният бюджет дава възможност, почти винаги да се долови пулсът на икономиката, проблемите на фирмите, авторитетът на правителствата или пък самочувствието на индивидите. Накратко държавният бюджет е един център на управление на голяма част от паричните потоци в съответствие с глобалните цели на общественото развитие и в зависимост от възможностите и компетентността на политиците и ръководените от тях правителствени институции.

Със средствата от държавния бюджет се финансират изцяло или частично дейностите, които са обект на държавна политика.

Средствата от държавния бюджет са за:

- издръжка на дейностите по възпитание и обучение на децата и учениците;
- подпомагане на равния достъп и подкрепа за личностно развитие;
- развитие на детските градини, училищата и центровете за подкрепа на личностното развитие;
- изпълнение на национални програми за развитие на образованието.

Средствата от държавния бюджет за финансиране на дейности в системата на предучилищното и училищното образование се планират ежегодно в размер, не по-нисък като сума и като процент от **БВП (брутния вътрешен продукт)**, спрямо заложеното от държавния бюджет за предходната година (вж. Фигура 1).

Фигура 1. Мястото на училищния бюджет в държавния бюджет

Средствата от държавния бюджет се разпределят между бюджетите на **ПРБК (първостепенните разпоредители с бюджет)**, финансиращи държавни и общински училища и детски градини, въз основа на броя на децата и учениците и на стандарт за дете и ученик, определен с акт на Министерския съвет. Стандартът определя размера на средствата от държавния бюджет за конкретна дейност за едно дете или ученик за съответната година.

Дейностите, които се финансират изцяло или частично от държавния бюджет по стандарти, се определят с (**държавния образователен стандарт**) за финансирането на институциите.

Размерите на стандартите се определят в зависимост от:

- съдържанието на дейностите по възпитанието и обучението на децата и учениците;
- вида и спецификата на училището или детската градина и формата на обучение;

- професионалното направление на обучението;
- обективни географски и демографски характеристики на общината, оказващи влияние върху достъпа до образование.

Държавните и общинските училища прилагат системата делегиран бюджет, която дава правото на директора на училището:

- на второстепенен разпоредител с бюджет, а в общините с районно деление – на второстепенен или третостепенен разпоредител с бюджет по решение на общинския съвет;
- да извършва компенсирани промени по плана на приходите и разходите, в т.ч. между дейности, като уведомява за това първостепенния разпоредител с бюджет;
- да се разпорежда със средствата на училището;
- да определя числеността на персонала, индивидуалните възнаграждения, преподавателската натовареност и броя на групите и паралелките, както и броя на учениците в тях съобразно утвърдения бюджет на училището и нормите, определени в подзаконовите нормативни актове, като осигурява прилагането на учебния план.

Училищният финансов ресурс е свързан главно с:

- Управление на проекти. Включване на училището по европейски проекти.
- Управление съвместно с училищното настоятелство и общността.
- Овластяване на директора чрез договори.
- Всички тези успешно реализирани механизми могат добре да бъдат управлявани тогава, когато директорът познава добре финансите, а не просто да администрира. Той следва да изготвя годишна програма за разработване на проекти, обучение в управленски екипи, търсене на начини и пътища за оптимизиране и усъвършенстване на образователната услуга в училище. Директорът трябва да притежава и необходимите умения и знания (компютърни, чуждоезикови) и т.н., а държавата чрез механизми да упражнява контрол върху дейността му.

Чрез него директорът балансира приходите и разходите, разпределя потребността от паричните ресурси съобразно задачите, контролира протичащите в училището дейности и възприема коригиращи действия. Това определя финансовия план на училището като един основен инструмент за управление както на финансите, така и на цялостната му дейност. Очакваните крайни резултати от всяка дейност в училищното образование винаги се оценяват в контекста на необходимите разходи. С бюджета се провежда и управленски контрол. Периодично всяко тримесечие и годишно директорът като второстепенен разпоредител дава отчет за изразходваните средства както пред педагогическия съвет в училището, така и пред финансиращия го орган – общината. Всеки един участник трябва да бъде въ-

влечен в живота и управлението на училището. Работата в екип между всички нива трябва да бъде оптимистичен вариант при вземане на правилни управленски решения. Необходим е външен мониторинг от централната власт по отношение на директора и контрол върху финансовия ресурс, който се разпределя.

2. Ролята на обществените съвети в училищното образование

2.1. Какво е Обществен съвет?

По силата на приетия през есента на 2015 г. до края на 2016 г. във всяко училище или детска градина трябва да се създаде **Обществен съвет**. Участието е напълно доброволно и за него не се получава заплащане. В зависимост от броя на учениците в учебното заведение в него може да има 5,7 или 9 участници. Това са: поне един представител на финансиращия орган, представител на общината или министерството, в зависимост от формата на финансиране на всяко училище, поне трима родители на ученици, които се обучават в съответното училище, видни представители на местната общност, професионално доказани личности от различни области на обществения живот, изявени общественици и други или бивши възпитаници на училището. Предвиждат се и т.нар. „резервни членове”. Общественият съвет на училищата, които извършват обучение за придобиване на професионална квалификация, следва да включва и представител на работодателите. В съвета не могат да участват лица, които имат финансови отношения с училището, т.е. персоналът на училището, външни доставчици на продукти или услуги. Това също важи и за членовете на настоятелството на училището.

2.2. Каква е неговата роля?

Общественият съвет към училището трябва да се среща поне четири пъти годишно, като неговите основни дейности и задачи са:

- Приемане Стратегията за развитие на училището.
- Участва в работата на Педагогическия съвет.
- Предлага политики и мерки за подобряване качеството на образователния процес.
- Дава становище за разпределението на Училищния бюджет.
- Съгласува Училищния учебен план.
- Участва в комисиите, които оценяват дейността на директора.
- Сигнализира компететните органи, когато при осъществяване на дейността му се констатират нарушения на нормативните актове.

- Участва в създаването и приемането на Етичния кодекс на училищната общност.
- Участва с представители в провеждането на конкурси за нов директор на училището.
- Други.

От посоченото по-горе става ясно, че **Общественият съвет** има не само контролна, но и целеполагаща функция. Чрез участието си в него всеки член може да се запознава и да оказва влияние върху най-важните за едно училище инструменти – неговата Стратегия за развитие, Бюджет и Учебен план.

Относно проекта на бюджет в училището, включен в системата на държавно финансиране, се прилага обяснителна записка с информация за:

- Очакваните приходи и разходи по видове.
- Параметрите, въз основа на които са формирани разходите за персонал – численост, размер на възнагражденията, другите плащания за персонала и осигурителните вноски.
- Списъка на капиталовите разходи.
- Разпределяне на бюджета по дейности.
- Основните ограничения при формирането на бюджета.
- Размера на целевите средства по видове.
- Размера на установеното към края на предходната година превишение на постъпленията над плащанията по бюджета на училището.

При направено **анкетно проучване** сред обществеността в три малки общини (Доспат – Смолянска област, Сърница – Пазарджишка област, Сатовча – Благоевградска област) са изведени данните в Таблица 1.

Как Вашето училище насърчава и подкрепя **Обществения съвет** на местно ниво като членове на колективни органи (вж. табл. 1).

Таблица 1

Резултати от проведено анкетно проучване на общественото мнение относно дейността на Обществените съвети, проведено в общините Доспат, Сърница и Сатовча

	Респонденти			
	Родители	Учители	Работодатели	
В училището има работещ Обществен съвет , чрез който родителският актив участва при вземане на решения по училищни въпроси.	Не съм съгласен.	5,00%	2,10%	0,00%
	По- скоро не.	5,80%	10,20%	4,60%
	Няма мнение.	17,20%	6,60%	2,80%
	По-скоро да.	26,30%	24,70%	37,20%
	Съгласен съм.	45,70%	54,70%	54,50%
Представители на Родителския актив и ученическото самоуправление относно вземане на решения при определяне Стратегията на училището.	Не съм съгласен.	3,60%	4,30%	1,40%
	По-скоро не.	14,30%	21,90%	17,70%
	Няма мнение.	26,10%	23,20%	13,30%
	По-скоро да.	32,20%	24,60%	50,60%
	Съгласен съм.	22,68%	21,40%	15,90%

В таблицата са представени обобщените резултати на база всички респоденти – **79%** от анкетиранияте смятат, че **Обществените съвети** по общини имат работещ **Общински съвет**, като **50,70%** изразяват пълно съгласие. Резултатите от проведеното изследване потвърждават, че в малките общини и училищата съществуват **Обществени съвети**, но реалното участие на родителския актив, ученическото самоуправление и работодателите при вземане на решения не е на нужното ниво. Важното е в процеса на управление на училищната организация, при определяне стратегията и визията на училището, да се включват и представители на родители, ученици и работодатели със своите права и отговорности. Това означава да се реализира на практика идеята за участие на представители в работни групи и екипи, да се превърнат в реален партньор за ефективно управление на българското училище.

2.3. Прилики и разлики между обществените съвети и настоятелства

- Настоятелствата са независими доброволни сдружения за подпомагане дейността на образователната институция.
- Създават се като юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и организират дейността си при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел.
- Органи на настоятелството са Общото събрание и Съветът на настоятелите. Членовете на съвета на настоятелите се избират от Общото събрание за срок от 4 години.
- Какви са целите на настоятелствата:
  - Съдействат за осигуряване на допълнителни финансови и материални средства за училището и контролират целесъобразното им разходване.
  - Подпомагат изграждането и поддържането на материално-техническата база на училището.
  - Съдействат за релизирането на програми по проблемите на учениците, за заниманията по интереси, организирания отход, туризъм и спорт с учениците.
  - Съдействат при организиране на ученическото хранене, транспорт и други социално-битови проблеми на учениците и учителите.
  - Организируют и подпомагат обученията на родителите по въпросите на възпитанието и развитието на техните деца.

Законът за училищно и предучилищно образование дава по-големи правомощия на **Обществения съвет** в сравнение с **Училищното настоятелство** и му гарантира възможността да предлага дейности и/ или други

политики за подобряването на образователния процес и на училищния живот като цяло. Така, участвайки в него, директно може да допренесе за подобряването на идентифицирани от родителите или местната общност недостатъци в работата на училището като достъп на родителите до училищната институция, начин на комуникация и други.

3. Примери от образователните системи на Европейския съюз и близки на България държави

Гърция – основен орган на училището, който участва в училищния съвет, е Учителският съвет. Неговите цели са да насърчи сътрудничеството и най-доброто общуване между всички партньори в живота на училището (учители, родители, ученици, членове на обществото) и да реши проблемите, свързани с доброто функциониране на училището.

Дания – училищният съвет е най-важният орган. Той се състои от 5 до 7 представители на родителите, двама на учителите и двама на учениците, (които участват при обсъждането на определени въпроси), един представител на общината, (но без право на глас) и директорът на училището (без право на глас). Родителите са мнозинство и се избират за период от 4 години, а останалите ежегодно. Председателят е винаги представител на родителите.

Испания – училищният съвет на държавните училища се състои от представители на преподавателите, родителите, общинската администрация и преподавателския състав. Той има следните функции:

- Приема и разработва училищния проект в дългосрочен план.
- Предлага и избира директора на училището.
- Приема и участва в разработването на Вътрешния правилник на училището.
- Решава проблемите на дисциплината в училището.
- Приема проекто-бюджета.
- Оценява и приема годишния отчет за дейността на училището.

4. Участие на обществеността за финансово стимулиране на ученици, изявили се в иновативни постижения – обща визия

Създаване на фонд „Финансово стимулиране на ученици в иновативни постижения”. Управлението на фонда да се осъществи чрез:

- **Участници в Обществения съвет:**
  - Представител от финансиращ орган.
  - Представители на родителския актив.
  - Представител на работодателите.

- **С право на съвещателен глас:**
  - Представители на ученическото самоуправление.
  - Представители на настоятелството.
- **Регламенти:**
  - Избор на членове за срок до 3 години.
  - Членовете избират **Председател:**

Председателят на фонда да бъде от квотата на работодателите (от бизнеса в региона); четирима човека от родителския актив и четирима ученици от ученическото самоуправление. Директорът на училището и ръководството могат да подпомагат фонда, без да вземат решения и да се разпореждат с финансовите средства.

Председателят:

1. Представява Обществения съвет и организира и ръководи дейността му.

2. Удостоверява с подпис протоколите от заседанията на обществения съвет. Учениците да могат да демонстрират пряко иновациите на място в училище и пред обществеността. Иновативните процеси и продукти да бъдат приложени в училищния живот, да се споделят и предизвикателствата, и постиженията в реална среда.

Скала на финансово стимулиране на иновативните постижения:

I ниво – до 1000 лв.

II ниво – от 200 до 500 лв.

III ниво – до 100 лв.

Чрез тези средства учениците ще бъдат заинтересовани и ще са с повишено чувство за инициативност и предприемачество. Ще са уверени в собствените си възможности и самочувствие, подпомагащи пазара на труда и развитие на жизнения стандарт на национално и местно ниво. Отделя се внимание на ролята на обществените съвети, създаването на възможности за самоуправление на училището в партньорство с бизнеса в региона и обществеността. Разпределянето по ефективен и справедлив начин на ресурсите, отпуснати за образование, осигурява както правилното използване на публичните ресурси, така и правото на гражданите за образование.

Заклучение

Наред с финансовото стимулиране на учениците могат да окажат положително въздействие и възможностите за професионално развитие, повишеното чувство за инициативност и предприемачество, усъвършенстваните умения, свързани с пригодността за заетост и създаването на нови предприятия по региони (включително социално предприемачество). По-активно участие в обществото и по-добро разбиране и признаване на уменията и квалификациите в Европа и извън континента. Повишената мотивация и удовлетвореност от постиженията на учениците ще допринесе за личния и обществения им просперитет.

Използвани източници

Закон за предучилищното и училищното образование.

Иванов, С. Данчев, П. (2007) Финансиране на общественото образование в България, OSI/ LGI.

Лилова, Р., Захариев, А. и кол. (2015). Финанси, АИ „Ценов”, Свищов.

Лилова, Р., Симеонов, Ст., Радулова, А. (2015). Бюджет и бюджетна политика, „Фабер”.

Министерски съвет на Република България (2004). Постановление от 31 август за държавните образователни изисквания относно годишната издръжка на децата и учениците в държавните и общинските детски градини, училища и помощни единици.

Министерски съвет на Република България (2016). Решение 304 от 26.04.2016 г. за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности и показатели през 2017 г. и предходни години.

Наредба № 1 от 4 януари 2010 г. за работните заплати на персонала в звената от системата на народната просвета.

Херчински, Я., Хербс, М. (2008). Реформа на финансирането на образованието в България: Преглед на текущите проблеми, Институт „Отворено общество”, София.

Review of the Bulgaria School Autonomy Reform, World Bank 2010

Schleicher, A. /2009/q Securing quality and equity in education: Lessons from PISA. Prospects, 39 /3/, 251- 263.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XIII, 2020

Книга 16

Том XIII, 2020 г.
Книга 16

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Стефан Симеонов – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Красимира Славева – организационен секретар
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Петранка Мидова

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

ISSN 1313-6542

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Владимир Христов Сиркаров

ЕВОЛЮЦИЯ НА ПАРИЧНИТЕ СИСТЕМИ И ИЗОСТАВЯНЕТО
НА ЗЛАТНИЯ СТАНДАРТ КАТО ФАКТОР ЗА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ 5

Юлиян Сашков Бенов

СРАВНИТЕЛНА КОНСОЛИДАЦИОННА АТРАКТИВНОСТ
НА БАНКОВИЯ СЕКТОР НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 25

Беатрис Венциславова Любенова

МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ
НА СТРЕС ТЕСТОВЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР 54

Светла Михайлова Боянова

ПРОБЛЕМИ НА ВЪТРЕШНИЯ БАНКОВ КОНТРОЛ В БЪЛГАРИЯ 75

Ралица Емилова Христова – Маринова

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРАКТИКИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ КАТО ФАКТОР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
НА МЕЖДУНАРОДНА БИЗНЕС МРЕЖА (ПО ПРИМЕРА
НА БЪЛГАРСКИ ФИЛИАЛИ В РУМЪНИЯ) 98

Николай Валериев Илиев

НАСОКИ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА
ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“
НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ 124

Жанета Емилова Ангелова

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ РАЗМЕРИТЕ
НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ ПРИ СТАРОСТ 145

Dimitar Georgiev Trichkov

CUSTOMER DEMOGRAPHIC SEGMENTATION BASED
ON TELECOM BEHAVIORAL DATA 167

Мариана Монева Дауо

МАКРОПРУДЕНЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА И МЕРКИТЕ, ИЗПОЛЗВАНИ
ОТ ДЪРЖАВИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ИКОНОМИКИТЕ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19 187

Димитрина Любенова Проданова

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПОДХОДА “ЛИДЕР“ 211

Магдалена Славе Андоновска

ТРАДИЦИОННИ И ОНЛАЙН МЕДИИ И ОТНОШЕНИЕ
НА АУДИТОРИЯТА КЪМ ТЯХ 235

Статии

- Юлиан Христов Войнов**
ЕФЕКТИ ОТ ЗАМЯНАТА НА ПРОПОРЦИОНАЛНО
С ПРОГРЕСИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ 255
- Димитър Пламенов Попов**
ТЕХНОЛОГИЧНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗАЦИ
НА ВЪТРЕШНИЯ ПАЗАР НА ДЪРЖАВНИ ДЪЛГОВИ ИНСТРУМЕНТИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 267
- Рая Бисерова Драгоева**
КРИЗИТЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР – СЪЩНОСТ,
ФАКТОРИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 281
- Русалин Антонов Русалинов**
ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ: ФИРМЕНИ И БАНКОВИ ПРОЦЕДУР
И ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ „ПРАНЕТО“ НА ПАРИ 301
- Марина Иванова Милинова**
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ФИНАНСИРАНЕТО НА ФИНТЕХ
КОМПАНИИТЕ ЧРЕЗ АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ 313
- Кармен Димитров Вранчев**
ВЛИЯНИЕ И ЕФЕКТИ ОТ ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ
ИНВЕСТИЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ 328
- Вахан Ахаси Бохосян**
ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ
УПРАВЛЕНСКИ КАПИТАЛОВ МЕТОД 343
- Румяна Цветанова Витнъова**
ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В СТРАНИТ
ОТ ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЧРЕЗ ИНТЕРВЕНЦИИ
ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ 355
- Муса Мустафа Сръкъов**
ФИНАНСОВО СТИМУЛИРАНЕ ЗА ИНОВАТИВНИ
ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ 371
- Симеон Венциславов Симеонов**
ВЛИЯНИЕ НА ФАКТОРИТЕ НА МИКРО- И МАКРОСРЕДАТА
ВЪРХУ КУЛИНАРНИЯ ТУРИЗЪМ 381
- Гент Арбнор Беголи**
УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ В РАЗВИТИЕТО
НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ 399

Боряна Великова Симеонова ВЪПРОСИ НА СИНТЕТИЧНОТО И АНАЛИТИЧНОТО ОТЧИТАНЕ И ДОКУМЕНТИРАНЕТО НА ТЕКУЩИТЕ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	412
Станислав Иванов Шишманов ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ КАТО ОБЕКТ НА ОТЧИТАНЕ В БНБ И ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ	426
Иванка Стефанова Янкова КОНЦЕПЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ В КОНТЕКСТА НА СТАТИСТИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	441
Ана Борисова Иванова ФИНАНСИРАНЕ НА СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ В Р БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ	455
Биляна Диянова Дамянова ЛИЗИНГОВИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ	476
Айтен Байрям Сабри ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	488
Борислав Бойчев Боев АЛТЕРНАТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПЛОЩАДКА „БЕЛЕНЕ“ ЧРЕЗ ИЗГРАЖДАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ	498
Елена Димитрова Ташкова ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ – ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР	513
Росен Костадинов Коцев ИЗПЪЛНЕНИЕ И ЕФЕКТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ (2014 – 2020)	523
Иво Цветанов Балевски ВЛИЯНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС В ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2013 ГОДИНА	535
Ивелина Маркова Йорданова КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ В ДЕСТИНАЦИЯ ВЕЛИКО ТЪРНОВО В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ	547
Иван Стефанов Иванов ИЗМЕНЕНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЧНА КРИЗА И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ	563

Emre Zafer Güney WORKFORCE EFFICIENCY INCREASE FOR THE ONLINE SALES IN-STORE PICKING OPERATION	575
Александра Георгиева Ангелова ЕВРОПЕЙСКАТА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА В ПОДКРЕПА НА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ	587
Пенчо Малинов Малинов КОНЦЕПТУАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ИНОВАЦИЯТА И СПЕЦИФИКА НА ИНОВАЦИОННИТЕ СТРАТЕГИИ	599
Емил Христов Александров ФИНАНСОВИЯТ КОНТРОЛИНГ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА	615
Боян Димитров Вранчев УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	624

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIII – 2020, книга 16

Даден за печат на 31.08.2021 г., излязъл от печат 09.09.2021 г.
Поръчка № 18780; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А